

Anders Fogh Rasmussen og hans tid

If we ever forget that we're one nation under God, then we will be a nation gone under.

Ronald Reagan 1984

Udsigtspunktet

Anders Fogh Rasmussens tid i dansk politik: Det vil sige tiden fra han blev landsformand for venstres ungdom i 1974 og frem til 5. april 2009, hvor han trådte tilbage efter 7 ½ år som regeringsleder.

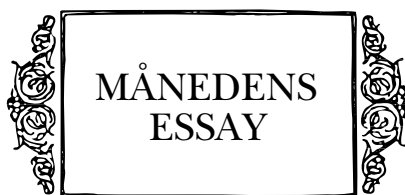
I løbet af disse 35 år har jeg kun været i længere tids personligt selskab med en enkelt af periodens fem danske statsministre. Nemlig med Anker Jørgensen i og omkring Ngorongoro-krateret på den østafrikanske højslette. I november 1978, da SV-regeringen var tre måneder gammel, og i øvrigt få måneder efter Anders Fogh Rasmussen, som suppleant, indtrådte i Venstres folketingsgruppe.

Anker Jørgensen ankom sammen med Tanzanias vicepræsident i et lille to-motors fly til den græsklædte landingsbane ved Lake Manyara et stykke vest for Arusha. Efter et kort blik på Lake Manyaras berømte klatrende løver, flokkene af Marabou-storke, lejrpladsen, der var Hemmingways foretrukne i Afrika, og en par elefantflokkene, kørte vi, med den hastigt nedgående sol i øjnene og med livstruende fart på Rangeroveren, ad de hullede og snoede og aldeles øde grusveje op i de 2200 meters højde, hvor The Crater Lodge er placeret. På selve Ngorongoro-kraterets kant og med et næsten lodret fald de 600 meter ned mod den grønne kraterbund mod øst.

Til ære for den rige Mzee fra Danmark var der efter middagen timevis af Masaidans omkring bålet i Skt. Hans-størrelse, hvor flammerne slikkede sig op i den bælgmørke afrikanske nat. Masaidans siges at virke euforiserende. Den virkede i hvert fald på Anker Jørgensen, for så vidt som han igen og igen faldt i søvn. Og det skulle de følgende dage gentage sig: Hver gang jeg synes, at nu var livet for alvor værd at leve, så sad Statsministeren typisk på bagsædet af Rangeroveren eller i safaristolen og sov.

Homo Habilis

Ngorongoro-krateret ligger 200 kilometer vest for Kilimanjaro på den østlige side af Serengeti-sletten. Hvis man har været der på den helt rigtige årstid, vil man være enig i, at det

er et af de mest betagende steder på jordkloden. I øvrigt ganske tæt ved Olduvai Gorge, hvor man har fundet rester af den allerældste angiveligt menneskelignende art: Den halvanden million år gamle Homo Habilis.

Udover Homo Habilis' egne knogler har man på bopladsen fundet nogle primitive redskaber og ikke mindst et stærknet fodaftryk af en voksen og et barn, der går ved siden af hinanden. Med hinanden i hånden forestiller man sig. For ca. halvandet million år siden! Men uden frontallap og derfor, så vidt jeg kan forstå, uden sans for det sande, det gode og det skønne.

Selv uden viden om områdets overordentlige skønhed var det, må man sige, et velvalgt sted, Homo Habilis slog sig ned. En million år før bopladsen blev etableret, altså for ca. 2,5 millioner år siden kunne vulkanen Ngorongoro ikke længere holde til presset fra jordens indre. Den eksploderede og spredte sin aske over et område, der strækker sig over Serengeti-højsletten til Victoriasøen i vest og til de to søstervulkaner Mount Meru og Kilimanjaro i øst. Før eksplosionen havde Ngorongoro samme højde som de to øvrige vulkaner dvs. 5-6 kilometer, men nu sprængte den de øverste tre kilometer af ved et enkelt brag. Da alt var faldet til ro igen, skabte den vulkanske aske, sammen med de to årlige og sikre regntider, en paradisisk frodighed. Alt sammen i et sundt og godt klima imellem 1000 og 1500 meters højde og derfor med behage-

ligt kølige nætter. Og i centrum af al denne frodighed ligger så krateret af den itusprungne vulkan. Swahilinavnet 'Ngorongoro' betyder ganske betegnende 'bjerget med hul i'. Hul det er der i hvert fald, og i dette hul vandrede vores forfædre angiveligt rundt uden sans for andet end overlevelse.

Ngorongoro

Krateret er ca. 30 kilometer i diameter og har, med 30.000 stykker storvildt, en tæthed i dyrebestanden, som man ellers skal til zoologiske haver for at finde. Zebraen og løven bliver bogstavelig talt nødt til at opholde sig ganske tæt ved hinanden. Kraterkanten er bevaret hele vejen rundt og med kun en enkelt farbar vej ned gennem den tætte stedsegrønne skov. Der er dyreflokkene, især bøfler, som migrerer ind og ud af krateret, men de fleste er i årtusinder forblevet i denne ganske særlige Edens Have og har derved udviklet genetiske særpræg.

I 1978 var der f.eks. stadig 120 næsehorn og et par hundrede løver i krateret. Selv giraffernes pletter er klart anderledes her end alle andre steder, så var Darwin kommet hertil i stedet for Galapagos, kunne han have udviklet den samme teori, blot med mere interessante og sympatiske dyr.

Den oprindelige befolkning blev fordrevet fra området af de altid krigerske og etnocentriske masai midt i 1800-tallet. Så sent som 1892 ankom den første hvide mand, Tyskeren Dr. Oskar Bauman, og 15 år senere byggede den tyske Guvernør over Tanganika en lille sommerbolig på kraterkanten. Den blev af englænderne omdøbt til The Crater Lodge. Den findes stadig, og jeg har netop på nettet kunnet konstatere, at en overnatning koster fra 2000 dollars og op efter pr. person. Men så kan man heller ikke opdrive bedre udsigt til morgenkaffen på terrassen mod øst.

Det socialistiske paradis

I 1978 kostede det stort set ingenting. Tanzania var nemlig et socialistisk paradis uden varer i almindelig handel

og med en værdiløs valuta. Man kunne få 10-15 kartoner cigaretter for et par slidte jeans, og en grøn dollarsedel udvirkede altid mirakler.

Grænsen til Kenya var lukket, og den farverige muslim, Idi Amin, havde, efter at have myrdet færdig på Ugandas europæere, jøder og indere, lige iværksat den overordentligt blodige tanzaniansk-ugandiske skyttegravskrig i det malariebefængte mudder oppe ved Victoriasøen. Ingen af parterne havde luftvåben af betydning, så frontkrigen kunne fortsætte i det uendelige.

Af alle disse grunde var der ingen turister, og de eneste hvide, man mødte i området, var, udover flygtninge fra Uganda, de standhaftige lokalt bosatte og så enkelte naturfotografer og den slags. Jeg havde allerede været i lodgen et par uger, da Anker Jørgensen ankom sammen med, så vidt jeg husker, den Tanzanianske vicepræsident.

Efter folkeskolen tilbragte jeg det meste af et år i Tanzania travlt beskæftiget med at lave ingenting. Og der findes formentlig intet sted på kloden, hvor man med større udbytte og selvfølgelighed kan bestille ingenting end i Ngorongoro-krateret, på Kilimanjaro, i Serengeti, på Zanzibar, i Selous game reserve og lignende østafrikanske vidundere.

Afrika var da heldigvis også sådan indrettet, at langt de fleste, efter kort tids assimilation, fandt det tåbeligt at arbejde for føden, hvis ikke ligefrem sulten drev dem. Det var nærmest uafrikansk.

Derfor var ulandshjælp så umådelig populær blandt såvel de titusindvis af europæiske og amerikanske eksperter, der lod den finansiere deres drømmeliv i Afrika, som blandt den afrikanske elite af indfødte og indere, der har århundreders erfaring med at lave ingenting og overlade alt arbejde til kvinder og slaver.

Den afrikanske elite har da også gennem alle årene vist sin taknemmelighed mod donorlandene ved at reinvestere en betydelig del af bistanden i det europæiske ejendomsmarked.

Under alle omstændigheder gled en 16-årig dansk dagdriver helt naturligt ind i helheden. Min far var udsendt for at se på mulighederne for at genstarte den Tanzanianske turisme, hvilket naturligvis viste sig umuligt i et land med lukkede grænser, ingen fungerende infrastruktur og en socia-

listisk økonomi. Og så tilmed en blodig krig, der med betydelig Cubansk bistand bølgede frem og tilbage tæt på verdens mest eftertragtede Safari-områder. Men så kunne han jo i stedet bruge lidt tid på sin oplevelses-hungrende søn.

Det figurerede alt sammen som en del af den danske ulandsbistand. Ligesom Danidas og senere FN's betydelige bidrag til min uddannelsesstøtte gjorde det. Men utallige analyser har jo også vist, at ulandsbistand, som al planøkonomi, gør langt større skade end gavn, så jeg kan rose mig af gennem mit forbrug at have forhindret nogle af skadevirkningerne.

Anker Jørgensen havde, som nævnt, tydeligvis ingen interesse for safarier, lejrball i tropenatten, marcherende bøffel-flokkede, dansende Masai'er og andre af livets mere elementære fornødenheder. Men han virkede helt personligt som et sødt og venligt menneske med et af natur ganske tilbageholdende væsen.

Dansk politik blev der, så vidt jeg husker, slet ikke talt om. Men engang imellem skulle Anker jo holde en tale. Jeg kan ikke længere huske deres indhold, men jeg har på en Anker Jørgensen-fanside på nettet fundet et talecitater, som meget godt dækker mit indtryk fra dengang. Det lyder:

Vi må lægge noget andet og bredere i begrebet solidaritet. Vi må være eksponenter for menneskelighed på alle områder. Eller lad mig slippe helt ud og sige: kærlighed.¹

Det er vist Anker Jørgensen i en nøddeskal. Kærlighed har ganske enkelt at gøre med forøgelse af skatetrykket og en voksende statsmagt.

Julius Nyerere

Ved middagsbordene talte Anker en del om sit møde med den Tanzanianske Præsident Julius Nyerere. Anker var tydeligvis imponeret over såvel personen Nyerere som over hans planer for Tanzanias fremtid.

For at få mit daværende indtryk bekræftet, lånte jeg på biblioteket Anker Jørgensens udgivne dagbøger for 1978. Og der kan man ganske rigtigt læse:

Nyerere er et usædvanligt levende menneske, der ikke blot interesserer sig for sit eget land, men også følger godt med i verdensudviklingen [...] Han lever enkelt og er vellidt af selv de fattigste indbyggere i Tanzania. Han er meget mild i sind og tankegang, og han fører sig ikke på nogen måde frem med pomp og pragt.²

Ja, Anker Jørgensen var på alle måder imponeret af den Tanzanianske chefideolog, der var så mild i sin tankegang og så elsket af sit folk. Og Anker Jørgensen var ikke ene om sin begejstring. Dem, der er gamle nok, kan sikkert huske, at Nyerere i halvfjerds-erne have ikonstatus blandt progressive mennesker i den vestlige verden.

Ganske særligt i de skandinaviske lande. Som belønning for denne særstatus har Tanzania i nu fyrre år alene fra Danmark fået mellem en halv og en hel milliard kroner om året i såkaldt bistandshjælp.

Årsagen til Nyereres ikonstatus var da også ganske simpel: Enhver vestlig socialdemokrat kunne spejle sig i alle de socialistiske og næstekærlige ord, der flød som honning fra ham. Nyereres popularitet i vesten nåede så store højder, at ordet tanzifili opstod til beskrivelse af den. Som mange sikkert kan huske, var millioner af skole- og gymnasielærere over den ganske vestlige verden angrebet af den.

Tanzifili

Julius Nyerere, der i øvrigt var from katolik og ifølge biografier altid begyndte sin arbejdsdag med at gå til privat messe, havde sidst i 1940'erne tilbragt tre år ved universitetet i Edinburgh og dér fået lært alle flosklerne i den særlige engelske fabianske socialisme. Dem sad han de følgende fyrre år ved sit skrivebord og reproducerede med en næsten genial sans for rammende slagord.

Essensen var stort set den samme planøkonomiske tænkning, som den Jens Otto Krag planlagde i rapporten 'Fremtidens Danmark' fra 1945.

I Danmark måtte man, fordi USA tvang et nogenlunde frit marked ned over Europa, opgive de dele af planen, der handlede om at nationalisere jord og erhvervsliv. Man valgte derfor i stedet at satse alt på dels at nationalisere indbyggernes privatøkonomi gennem skattesystemet og dels at nationalisere børneopdragelsen, i håb om derigennem at skabe det nye socialistiske menneske. Når dette først var skabt, så skulle nationaliseringen af erhvervslivet, kaldet økonomisk demokrati, nok komme helt af sig selv, håbede man.

Men i Østafrika kunne al fortid afvises som fæl imperialisme, slavehandel og kapitalisme. Nyerere var endda så behændig, at han udgav flere letlæste bøger, hvor han hævdede, at

den før-koloniale afrikanske virkelighed stort set svarende til de russiske storkollektiver eller de kinesiske folkkommuner.

Alt hvad Nyerere regnede for sandt, havde han som nævnt lært på et par år af socialistiske engelske universitetsfolk, men når han skrev og holdt tale, lød det som noget oprindeligt og naturligt og afrikansk. Det skabte en smuk og virkningsfuld cirkel: Europæiske socialdemokrater fik gennem Nyerere bekræftet, at socialisme er naturligt og oprindeligt. De så deres eget spejlbillede, men de troede de så den ædle før-kapitalistiske naturlighed.

Og det er vel et af de mest bizarre kendetegn ved det tyvende århundredes ideologi: Denne vanvittige kobling af guddommeliggørelse af en absolut og repressiv statsmagt og en samtidig bekendelse til et naturromantisk og bundnaivt menneskesyn.

Det var derfor fuldt fortjent, at Nyerere i 1987, som en af de sidste, modtog selveste "Lenin-fredsprisen" i Moskva. Tidligere kendt som "Den internationale Stalinpris til fremme af freden mellem folkeslagene." Derved kom Nyerere i selskab med prominente fredselkere såsom Bertolt Brecht, Fidel Castro, Leonid Bresjnev og Pablo Picasso.

Men han havde så sandelig også ydet noget for at få denne hæder:

Ujamaa

Da Nyerere i 1962 overtog landet fra englænderne, var Tanzania et velstående land med en blomstrende økonomi og med Afrikas største landbrugseksport. Hvilket dengang sagde ikke så lidt. Tanzania er med en million kvadratkilometer mere end dobbelt så stort som Frankrig, langt mere frodigt og med kun det halve indbyggertal. I 1962 kunne man eksportere langt hovedparten af landbrugsproduktionen, der var en 7% årlig vækst, og de fremtidige vækstmuligheder i både landbrug og i tilknyttede erhverv var næsten uden grænser.

Men så tog Nyerere, Danida og Mellempøkeligt Samvirke for alvor fat. Man gjorde Tanzania til en uni-formeret et-parti stat efter stalinistisk mønster. Og ligesom Mao og Stalin altid i krig mod noget: Man førte krig mod fattigdom, racisme, imperialismen osv. Den evige krig retfærdiggjorde rationeringer og afskaffelse af stort set alle borgerrettigheder. Mest

kendt er Nyereres såkaldte Arusha-deklaration fra 1968, hvor det klasseløse socialistiske samfund blev indført og den private ejendomsret afskaffet. Den har jeg hørt gennemgået af gymnasielærere med blanke og begejstrede øjne.

Til gengæld erklærede Nyerere, at hele den Tanzanianske landbefolkning skulle flyttes sammen i nybyggede storkollektiver, kaldet Ujamaa-byer, som så skulle inddeles i tithusgrupper, kontrolleret af en opdragelsesofficer med politi- og domsmyndighed.

Samtidig leverede han regler for påklædning, der forbød f.eks. masaiernes stammebeklædning. For milliarder af støttekroner, leveret af nord-europæiske socialdemokratiske samfund, der her så deres egne drømme udlevet, byggedes der nu et utal af betonlandsbyer med rindende vand, traktorer og elektricitet. Teoretisk set, altså. Hvad der derimod ikke var teoretisk, var socialistpartiets kontor med kommissærerne og deres borgerservice i centrum. Da det hele var 'færdigbygget', kørte militæret ud i bushen for at indfange den befolkning, som til Nyereres store overraskelse ikke havde spor lyst til at flytte.

Knap var de millioner af stakkels mennesker blevet læst af lastbilerne i deres nye landsbyer, før de begyndte at gå hjem til det sted, hvor de og deres forfædre hørte hjemme, og hvor de havde deres egen jord. Så hentede man dem igen, og så gik de igen. Osv.

Afhængigt af den lokale militærkommandants ihærdighed og lyst til at lade sig bestikke, om ikke andet, så med landsbyernes unge piger, endte en del tilbage i deres oprindelige landsbyer, men nu uden ret til jorden, og en anden del sad apatiske og parti-overvågne i ujamaa-landsbyerne.

Summa summarum blev, at størstedelen af al landbrugsproduktion ophørte, og at der i et af verdens frodigste lande, hvor man helt bogstaveligt kan sætte sig i grøfttekanten og se bananpalmen gro, kom udbredt hungersnød. Der var masser af nødhjælp, men den forsvandt, ligesom lastbilernes brændstof, oftest inden den nåede ud i landsbyerne. På melsække, vi købte på markederne i Arusha og Dar es Salaam, stod der med stolte bogstaver: *From the People of The United States*. Kun socialismens dødsfjende kunne brødføde det socialistiske paradys. En så hurtig ruinerende af et stort land var aldrig gået uden inten-

siv dansk hjælp, og føden kom nu fra det land, alle i godhedsindustrien var enige om at hade.

Man kunne køre hundredvis af kilometer gennem frugtbare landbrugsområder, som på et par år var groet til i ufremkommelig bush. De europæiske farmere sad tilbage i deres hovedbygninger, mens de kunne se ud over den jord, deres forældre og bedsteforældre havde gjort frugtbar, men som de nu havde forbud mod at dyrke, og hvor kaffebønnerne og tebladene rådnede på træerne, sisalplanterne gik i stok, og det hele voksede til i krat. I stedet måtte de tjene lidt håndører ved at ydmyge sig og servicere den nye hvide ekspertoverklasse med guidede rideture i regnskoven og lignende.

Når nøden blev al for tydelig, bad Nyerere så Danmark om flere penge for at fuldende sit Ujamaa-projekt. Og da socialismen og solidariteten flød fra hans læber, så fik han naturligvis hjælpen.

Alt sammen på grund af nogle rigtige ord.

Det glossokratiske århundrede

Selvom man ved det på forhånd, så kan man ikke undgå igen og igen at undre sig over ordenes magt i det tyvende århundrede. Det *glossokratiske* århundrede, som Alexander Boot har formuleret det. Fordi de sagde de rigtige ord, var Nyerere og Castro helte. Fordi de sagde nogle andre ord, var Franco og Pinochet skurke. Den faktiske virkelighed spillede stort set ingen rolle.

Sådan må det vel nødvendigvis være i en relativistisk tid. Når såvel det kulturelle fundament som selve traditionen er slået i stykker, så henviser ordene ikke længere til andet end de følelser, de kan frembringe. De følelser, der især slog an i det tyvende århundrede, var den blanding af militaristisk jargon og næstekærlige ord, som ikke mindst Stalin, Mao, Castro og Nyerere var mestre i at sammenligne på stadig nye måder. Folk, der besøgte Stalin, var oftest lige så imponerede over hans omsorg og beskedenhed, som Anker Jørgensen var det efter besøget hos Nyerere.

Men det er nu alligevel mærkeligt – og det er jo i virkeligheden aldrig blevet analyseret ordentligt igennem og dokumenteret – hvad det præcist var, som etablerede skellet mellem det gode og det onde. Hvad er det som gør,

at relativt bløde og konservative diktatorer som Pinochet og Franco, der kun øvede relativt begrænset vold, som skabte fred og velstand og som sikrede en stor grad af reel personlig frihed, nødvendigvis er onde, medens monstre som Castro og Nyerere er gode, eller i det mindste kan undskyldes.

Castro er i sine taler nationalist og socialist dvs. nationalsocialist, han går altid i uniform, han taler altid i militære og voldelige vendinger, og f.eks. leverede han til den nævnte krig mellem Tanzania og Uganda en stor mængde lejesoldater betalt med russisk olie. Hvad er det så som gør, at progressive mennesker godt vil trykke hånd med ham, medens Pinochet er en paria?

Ja, det eneste, som syntes at sætte skellet mellem heltetryanner og skurketryanner i det tyvende århundrede, var graden af had til alt vesterlandsk. Nyereres fromme katolicisme var vel betænkelig, men den blev kompenseret af hans had til alt andet, Europa står for. Et had som europæiske universitetslærere havde opdraget ham til. Netop dette had er formentlig også det, der gør Islam til de progressive naturlige allierede. Det er et historisk helt enestående fænomen, at en kultur kan fostre en sådan grad af selvhad, at op mod halvdelen af dens indbyggere ganske per rygmarvsrefleks altid allierer sig med sine egne værste fjender.

Skal man følge dette had bagud, ender man formentlig på pladsen foran Pilatus' palads, hvor folkemængden råber: "Korsfæst ham, korsfæst ham... Lad hans blod komme over os og vore børn."

Allerbedst udtryk i Bachs Johannespassion, hvor ønsket om korsfæstelse og selvudslettelse lyder jublende og til dansetakter. Således går den afkristnede kristenhed jublende og dansende sin død i møde.

Officersklubben på Zanzibar

Den rent ydre virkning af Nyereres samfundshersken var under alle omstændigheder, at man i 1978 ankom til et Afrika, hvor der på mange måder intet var sket, siden englænderne rejste i 1962. Bygninger og infrastruktur var som i kolonitiden, bare forfaldne og ofte tomme. Om det så var det store billardbord i den engelske officersklub ved havneindløbet på Zanzibar, så stod det der stadig og var, med sin tykke filt af bedste kvali-

tet, klar til at spille på. Man skulle bare lige fjerne den tilbageblevne rengøringskones spande og koste.

Fra år 975 og helt frem til 1873 blev Zanzibar regeret af arabere, og op mod 60.000, hovedsagligt kastrede mænd blev hvert år sejlet til de arabiske lande som slaver. Kolonitiden var i Østafrika en kort guldalder midt imellem fortidens og fremtidens mareridt.

For store dele af befolkningen var også situationen i 1978 et mareridt, men for tilskueren var det et slags torneroseslot. Fornemmelsen blev ikke mindre af, at jeg i et bibliotek i Arusha med nygotiske træpaneler, formentlig oprettet af en engelsk missionærkone, udover Dostojevskijs samlede værker også fandt en række romaner af Aldous Huxley, der på den ene side beskriver en dekadent engelsk overklassekultur i komplet moralsk forfald, og som så på den anden side i "Fagre nye Verden" kobler dete sammen med en storslået fremtidsvision om det gnidningsfrie velfærdssamfund. En verden, hvor staten sørger for dig, og hvor du kan leve uden synd og uden angst. Samtidig havde jeg fået fat i Oswald Spengler, der jo er en slags historieforskningens Nietzsche: Rablende gal og fuld af sludder, men også med en genial intuition.

Så var brikkerne på mange måder på plads for mig: I Europa så jeg den uvirkelige fagre nye verden hastigt på vej, og i Afrika så jeg rester af Europa, fra før verden for alvor gik af lave. Før den vestlige verden, med Spenglers formulering, gled endegyldigt over fra den åndfulde kultur til den åndløse civilisation. Jeg syntes, Afrika lærte mig at råbe, ligesom den vilde gør det i Fagre Nye Verden, eller som Dostojevskij gør det: Råbe på synd, smerte og fortvivelse. På virkelighed. Som Kirkegaard siger det: "Nu har jeg fået ligtorne, det er dog altid til nogen hjælp."

Torneroseslottet

Afrika var for mig også en smuk og melankolsk verden, som mest viste bagud. Så vidt jeg kan forstå, er det lidt samme stemning, der stadig findes på Cuba, og som jo, må man indrømme, også har nogle positive sider.

For det første var det dengang et relativt fredeligt samfund, stadig med engelsk samfundsmoral. Langt sikrere end f.eks. europæiske storbyer. For

det andet var det et samfund uden alt for store synlige skel, skel som i et egalitært og hedonistisk samfund nødvendigvis skaber vold og had. For det tredje var det et samfund næsten uden den æstetiske hæslighed, der især i ulande præger et frit kapitalistisk marked. Den eneste overklasse var, udover nødhjælpsarbejdere, klassen af embedsmænd med hænderne direkte i bistandskassen. Vesttyskland havde i 1978 netop som ulands-hjælp foræret et produktionsoverskud af 1000 små hvide helt ens Mercedes-Benz-biler til Tanzania, som så blev fordelt med rundt hånd til partispidser og embedsmænd over hele landet. Og da man på Swahili laver flertal ved hjælp af præfixet WA, blev denne overskuelige overklasse kaldt Wabenzier.

Ja, hvis man altså ikke lige hørte til dem, det gik hårdest ud over, var det på nogle måder et hyggeligt og fredeligt samfund. 15 år senere var Østafrika, ligesom mange russiske byer efter planøkonomiens afskaffelse, forvandlet til et voldeligt og kriminelt inferno. I hovedstaden Dar es Salaam, der under Nyerere var fredeligere end København, boede udlændinge nu i ghettoer med dobbelt pigtrådshegn og bevæbnede patruljer imellem.

Afrika er et grundlæggende anarkistisk sted, hvor luften på godt og ondt vibrerer af frihed, så naturligvis kunne man ikke gennemføre de totalitære planer. Det længste, man kunne komme, var at sætte alt i stå og genindføre en ren bytteøkonomi og almindeligt anarki.

Det religiøse vanvid

At tro, at man kan indføre et moderne totalitært system i en primitiv agrarøkonomi, er det rene selvindlysende vanvid. Men netop det selvindlysende umulige ved projektet gør det til et godt udtryk for den religiøse besættelse, der nu i 120-30 år har haft overtaget i Europa og som, allerede da det var i sin vorden, blev så præcist beskrevet af Dostojevskij i romanen "De besatte".

Menneskeheden skal, siger denne religion i sit udgangspunkt, frelses gennem planlægning, videnskab og stat. Og som under alle store mentalitetshistoriske revolutioner, så er det ganske få af tidens mennesker, som ikke er grebet af stemningen, og som ikke accepterer den forståelseshorison, alle andre befinder sig inden for.

Tilmed er det endda således, at der ikke engang findes en dominerende filosof eller en dominerende filosofisk eller religiøs skole, som man kan pege på og sige: Det var denne lære, som dominerede århundredet.

Den store isme, nemlig socialismen, var kun en underafdeling af en underliggende nihilisme og relativisme. Men også nihilismen og værdirelativismen er blot fremtrædelsesformer af noget langt dybere.

Men hvad er dette dybere så?

I sin udmærkede bog "How The West was Lost" kalder Alexander Boot skiftet for et skifte fra Westman til Modman. Westman er det kristne vesterlandske menneske, og Modman er det moderne menneske, som voksede frem i skyggen af Westman, og som nu har kvalt ham i sin egen skygge.

Modman findes, mener Boot, i to forskellige, men grundlæggende ens fremtrædelsesformer: Den nihilistiske variant og den filistrøse.

Den nihilistiske er den, vi i ren form møder i socialisme, kommunisme, nazisme og lign, og, som Boot ganske rigtigt ser kun har en tynd fernis af idealistiske slagord og utopi oven på deres rene destruktionsstrang. Den filistrøse variant er den, vi møder i det åndløse hedonistiske og statsstyrede forbrugersamfund, der nu er eneherkende, og som har vist sig endnu mere effektiv til at udlette enhver rest af ånd end nihilismen var det.

Min afrikanske læsning af "Fagre nye Verden" førte mig – formentlig gennem et forord – automatisk videre til Orwells "1984". Litterært er Orwell bedst, men Huxley var for mig langt den uhyggeligste. For det første, fordi den ikke, som 1984, er en dystopi, men tværtimod en utopi, og fra Huxleys side ment som sådan. Og for det andet, fordi der kun er en gradforskkel mellem den og så nutidens danske velfærdssamfund og dets idealer.

Huxley griber fat i præcis det samme, som også Dostojevskij og Kirkegaard diagnosticerer som det moderne menneskes særpræg: Det vil ikke være en synder, og det vil ikke være i skriftestolen. De ser også alle tre ganske klart, at flugten fra synden kun kan virke, når man også fornægter enhver rest af ånd og tradition og derved sin menneskelighed. Ja, i sidste ende er det en stræben efter ikke-væren. Der går en lige linje fra Huxley til forfatteren af Rumrejsen 2001, Arthur C. Clarke, som i en af det ty-

vende århundredes bedst sælgende romaner, "Childhood's End", skaber en smuk symbiose af tidens teknologi og statsdyrkelse, østerlandsk mystik og den rene nihilisme: Romanens positive utopi består, bag den poetiske indpakning, i menneskehedens frivillige og statshjulpne selvudslettelse, hvor vi endelig mister individualiteten og bliver til ét med kosmos.

Den levende vekselvirkning

Fælles for tidens filistrøse og nihilistiske fremtrædelsesformer er deres had til alt, som indeholder ånd og tradition. De to ting kan formentlig slet ikke adskilles. (Lige så lidt som Guds rene væren kan forstås uden hans historie med sin skabning).

For hvad er forudsætningen for, at et sprog kan udtrykke noget meningsfuldt? Det er, at ordene har en betydning andet end blotte lyde. Ord får betydning af noget, der er uden for dem selv. Ord får betydning ved at være beændede og ved, at de gennem traditionen har modtaget betydning.

Sproget giver kun mening ved, at de, der bruger sproget, har sans for, at det kun fungerer så længe, det står i en levende vekselvirkning med noget før-sprogligt og over-sprogligt. Man kan kun bruge sproget ordentligt, så længe man véd, at det har begrænsninger, og at der er ting, som udtrykkes lang bedre gennem andet end ord, f.eks. i et tegn, i musik eller i et religiøst ritual. Hverken koretsets tegn, Bachs kantate 147 eller Den hellige Nadver kan forklares udtømmende med ord.

Denne viden om ordenes begrænsning er årsagen til, at de største europæiske digterværker ikke kun får deres mening gennem ordenes betydning, men lige så fuldt gennem deres rytme og musikalitet.

Som så meget andet i verden, f.eks. menneskelig kærlighed, fornuft og tro, kan sproget kun eksistere, så længe det holdes på plads i skabelsesordenens hierarki og så længe det på sin rette plads indgår i en levende vekselvirkning.

På hebraisk er forbindelsen mellem ånd, historie og sprog tydelig helt på overfladen, idet der findes grammatiske former, som kun giver mening, hvis det forudsættes, at det enten er en almægtig Gud som taler, eller at den, der taler, knytter meningen til Gud.

Når Gud f.eks. i Første Mosebog

kap. 17 siger til Abraham: "Jeg gør dig til Fader for en mængde folkeslag", så udtrykkes denne profeti i en grammatisk datidsform, medens alle de andre verber i sammenhængen er i en fremtidsform. Det samme gør sig gældende i megen profetisk litteratur. Uden troen er denne grammatiske form indlysende meningsløs, idet kun Gud i sin tale om noget, der allerede er sket, kan inkludere noget, der er, og som med sikkerhed vil være. Gud taler til et konkret menneske i en konkret historisk situation, men han taler ud fra en viden om denne konkrete situation, som han havde før tidernes begyndelse.

Derfor findes formen kun i Guds egen tale og i den profetiske tale, hvor Guds ånd forudsættes.

Men det som denne grammatiske form på hebraisk gør tydeligt, det gælder i realiteten for alt sprog. Sprog skal være i levende vekselvirkning med ånd og tradition, ellers bliver sprogets tider, og derved sproget selv, reelt meningsløst. Meningen forsvinder, på samme måde som tiden forsvinder, hvis den ikke er forbundet til noget, der står over og uden for tiden. Som Augustin skriver i 11. bog af sine bekendelser, så er det jo en kendsgerning, at fortiden findes ikke mere, fremtiden findes ikke endnu, og nuet har ingen udstrækning. Kun ved at begivenheder i tiden findes i deres fulde udstrækning uden for tiden, dvs. i Guds vilje, kun derved kan tiden reelt eksistere.

Når en kultur derfor siger "Rend mig i Traditionerne" og ophører med at være i en levende vekselvirkning med den ånd, der har grundlagt den – og som har virket i dens historie – så er den dybeste stræben heri en stræben efter ikke-væren.

Da staten har taget magten over historien og dermed over tiden og over sproget, så kan mennesket i romanen 1984 ikke længere siges reelt at eksistere som menneske. Alt er relativiseret. Hverken staten eller individet har længere nogen reel historie. Det eneste, som eksisterer, er magtens tidløse magt til at være til i alt, som er til.

Det samme gælder i Huxleys Fagre nye Verden. Kernen i børneopdragelsen er, at børnene ikke må lære om historien, ikke må frygte døden, og de må ikke have begreb skabt om synd. Kun nuets nydelse findes, dvs. at de er så tæt på ikke-eksistens som vel muligt.

Kun stenen har det endnu bedre. Ved at undslippe fortiden og fremtiden, så undslipper man meningen, man undslipper nuets eksistentielle valg.

Uden Ånd og tradition bliver sproget til blotte lyde. Dvs. at netop når sproget sættes for højt og løsrives fra ånden, så mister det sin evne til at formidle mening. Det eneste man stadig kan, er uartikuleret at udråbe sit begær og sit behov for magt. En magt som reelt når sit højdepunkt, når den bruges til selvudslettelse. Det så Arthur C. Clarke, det så Kirillov og Stavrogin, og det så Hitler.

Hør blot et stykke moderne musik af næsten hvilken som helst aftapning. Der er vi ganske bogstaveligt tilbage ved Homo Habilis i Oldovai Gorge. Homo Habilis havde som nævnt ingen frontallap, og det er jo også, hvad nutidens åndsforladte teenagekultur er skabt til: Moonwalkende væsener uden frontallap. Afrikansk stammedans ved bålet er et vidunder af dialektik og sofistikation i forhold til en headbangende koncert med Metallica.

Fornuft og tro

Kun i en levende vekselvirkning med ånden kan sproget udtrykke mening, og det samme gør sig gældende i forholdet mellem fornuft og tro.

Der findes, som bl.a. Ratzinger har formuleret det, en fornufts patologi og en troens patologi. Nemlig når de to ikke holdes på plads af hinanden.

Det gælder for troen: Når udsagn som "sola fide", "sola scriptura" eller "ad fontes" gøres til absolutter, så forvandles troen i realiteten til den rene vilkårlighed. Enhver kan jo konstatere, at f.eks. en såkaldt bogstavelig bibellæsning er den mest vilkårlige og mest subjektive bibellæsning, der findes. Naturligvis skal intellektet læse med, og intellektet ledes af tradition og ånd. Allerede den Nikænske Bekendelse er en af fornuften skabt sammenfatning af troen, som den forelå i den, af ånden skabte, kirkelige tradition. Ligesom f.eks. Luthers store katekismus er det. Naturligvis vil der altid være en vekselvirkning mellem disse skrifter og så den tidlige tradition, således som denne, af fornuften og ånden, blev samlet i Den hellige Skrift. I den af fornuft, ånd og tradition skabte skrift og bekendelse renses og struktureres kristendommen.

Troen uden fornuft er patologisk

i mild form, men fornuften, som ikke holdes på plads af troen, er erfaringsmæssigt langt værre. Netop når fornuften sættes allerhøjest og gøres til dommer over ånden, så mister fornuften evnen til at være fornuft og bliver til den rene og skære vilkårlighed. Hvor seriøst man end skal tage truslen fra Islam, så er fornuftsens hybris, så vidt jeg kan se, tiden største fare. Fornuften kan så bringes til at sige hvad som helst og bruges som undskyldning for hvilken som helst handling. Fornuften kan lige fuldt bruges til at skabe 1984 og Fagre nye Verden eller til at advokere for menneskets selvudslettelse, således som f.eks. økofilosofferne gør det.

Det er i sandhed fornuftsens selvudslettende hybris.

Igen er vi i den Fagre nye Verden, hvor mennesket til forveksling minder om sin egen angivelige forfader. Vi er tilbage ved Anker Jørgensens besøg hos Homo Habilis i Oldivai Gorge. I menneskets lykkelige barn-dom uden frontallap og derfor uden hukommelse og samvittighed.

Anders Fogh i 1979

Så vidt, hvad mine minder om mødet med Anker Jørgensen kunne føre til af samtidsbetragtninger. Nu kommer vi til Anders Fogh Rasmussen.

Vi har hørt om Nyereres Ujamaalandsbyer og om de nordiske socialdemokraters beundring for disse som et sandt socialistisk projekt. Som bekendt var Anker Jørgensens slagvare 70erne igennem ligeledes en kollektivisering af ejendomsretten, kaldet Økonomisk Demokrati. Ligesom for Nyerere, så stod Partiet og Partiets fagforening, også for Anker Jørgensen, i centrum af kollektiviseringen.

Anker Jørgensens plan var, at nogle procent af ethvert firmas ejerandel hvert år skulle overdrages til en central landsdækkende fond, som så efterhånden ville få ejendomsretten over det meste af Danmarks erhvervs-liv. Derved ville Krag's fremtidsvisioner fra 1945 være fuldt gennemførte.

Man skulle derfor forvente, at selve begrebet Økonomisk Demokrati gav ethvert liberalt indstillet menneske kvalme, inklusiv Anders Fogh Rasmussen.

For at undersøge dette fik jeg, med stor hjælp fra den lokale bibliotekar i Skjern, fremskaffet en masse avisartikler fra Fogh's tid som ungdomspolitik og folketingskandidat i tiden

1976 – 1979. Der var jo før infomedias tid.

Det mest underholdende ved alle disse artikler var, må jeg indrømme, rubrikannoncerne og læserbrevene rundt om Fogh's ungdommelige indlæg. F.eks. ved jeg nu alt om lukningen af Bovbjerg badehotel i 1979. ("Udviklingen smerter mig", siger Kr. Bjerre, der her står foran Bovbjerg Badehotel).

Jeg ved nu, hvad der optog læserbrevsskribenter, før man genopdagede Islam. Det var ret kedeligt dengang, skal jeg hilse og sige: Atomkraft, storebæltsbroer, dyrtidsportioner, LO, betalingsbalance og deslige.

Men hvad var det oftest genkomne tema i Fogh's taler og artikler i de sidste år i 70erne? Ja, det var såmænd Økonomisk Demokrati, og at en sådan statsstyret økonomisk nyordning var nødvendig for at komme ud af samfundets krise.

Hør f.eks., hvad Anders Fogh sagde, da han i 1976 gik af som formand for Venstres ungdom:

[Det har altid været vores tanke] at de, der skaber værdierne, også skal have en retfærdig andel i dem. [Derfor er det vores politik] at fordele værdierne, så flere får ejendomsretten til deres arbejdsplads. [...] Der fordres en helt fundamental om-lægning af synet på ejendomsret, indfly-delse og ansvar i erhvervslivet. [...] Mid-let er en samfundskontrakt. Alle grupper må forpligte sig til at sætte forbruget i for-hold til indtjeningen. Administrationen af en sådan kontrakt forudsætter et snævert samarbejde mellem landets største partier. [...] At der må gribes til utraditionelle mid-ler understreges af den rapport om landets økonomiske situation, som Det økonomiske Råd behandlede i april. I rapporten ofrer formandskabet mange kræfter på at vise, hvorledes den økonomiske krise kan afhjæl-pes ved større forbrug og større produktion.

Vi må afvise denne politik. Den er kort-sigtet, den er asocial.

De industrialiserede landes forbrug var i forvejen for højt. Det var rimeligt de gik ned. Dels er der grænser for, hvor længe jor-dens ressourcer kan strække til det store for-brug. Dels er det uretferdigt over for de fat-tige lande, at vi udnytter deres råstoffer til vort velleved.

Vi må fastholde, at den økonomiske kri-se er af strukturel karakter. Den skal løses, ikke ved større vækst, men ved at de indu-strialiserede lande tilpasser sig en alterna-tiv vækst.³

Her og en række andre steder si-ger den liberale Anders Fogh direkte,

at der skal ske en fundamental omlægning af synet på ejendomsret. Dette skal ske gennem "et snævret samarbejde mellem landets partier" og gennem en statsligt ledet udarbejdelse af en "samfundskontrakt". Han understreger tilmed, at vi er i en krise, og at denne er af strukturel karakter. Løsningen er derfor ikke vækst, men alternativ vækst og en mere ligelig fordeling af samfundets værdier.

Alt sammen ting som kræver, at staten træffer beslutninger og bestemmer.

Troen på almenviljen

Anders Fogh abonnerer 70erne igennem tydeligvis på den såkaldte Romklubs bog "Grænser for vækst" fra 1972. Og talen fra 1976 er ikke et ungdommeligt vildskud. Økonomisk Demokrati og samarbejde med socialdemokratiet forbliver Foghs fremmeste tema i avisindlæg i årene, der følger. Også efter hans indtræden i folketinget. Så sent som i 1979 skriver han en lang tidsskriftartikel i bladet "Liberal", som først og fremmest er inspireret af Romklubbens anden bog: "Hvilke grænser for vækst".⁴

Det er ikke så underligt, at Anders Fogh i 70erne blev kaldt "Røde Anders" af sine partifæller. Han var i øvrigt også en af de stærkeste fortalere for et regeringssamarbejde mellem S og V, således som det blev realiseret i 1978.

Nogle kunne måske finde på at hævde, at Fogh slet ikke var liberal, når han gik ind for planøkonomiske løsninger. Hans sprogbrug er faktisk langt hen ad vejen helt identisk med den, som blev brugt af en Castro, en Nyerere, en Krag og en Anker Jørgensen. Nyereres Ujamaa-landsbyer var ikke statsejede, de var formelt set ejede af bønderne i fællesskab. Altså angiveligt en slags andels-tanke.

Det er imidlertid alt sammen blå i øjnene. Hvem er det, som skal sørge for, at ejendomsretten kan blive overdraget til arbejderne? Ja, det er naturligvis staten. Det er derfor, det er relevant for Anders Fogh at skrive artikler om emnet som et politisk projekt. Det er derfor, reformen skal vedtages sammen med socialisterne. Den reelle magt er statens. Staten skal, ved adfærdsregulerende lovgivning, gennemtvunge en ændring af ejendomsforholdene i Danmark. Nøjagtig ligesom vi i det tidligere anførte citat hørte Fogh argumentere for, at det er sta-

ternes opgave at regulere væksten og at overføre velstand fra de rige lande til de såkaldte Ulande.

Dvs. at Anders Fogh reelt betragter staten som overordnet folks ret til at beholde deres ejendom. Vi har åbentbart kun vores ejendom til låns af staten. Alene derved indskriver Fogh sig i tidens totalitære tankegang, men det er der ikke noget særligt ved. Mange har sikkert hørt om Per Stig Møllers bidrag til antologien "Utopi og virkelighed" fra 1973. Læst i dag forekommer indlægget som skrevet af en sindssyg, men dengang var det gængs tænkning, og Per Stig Møller blev da også samme år udnævnt til kulturredaktør i Danmarks Radio.

I artiklen, som han flere gange senere forsvarede, anbefaler Per Stig Møller ikke kun en komplet overdragelse af al ejendomsret til staten, afskaffelse af privat erhvervsliv, forbud mod 'fjernsynsnarkomani' osv., nej staten skal også bestemme, hvem man må gifte sig med, og hvor man skal bo. Alt skal styres af almenviljen. F.eks. skal såkaldte "raceblandede ægteskaber" påbydes ved lov for at skabe en ny og stærkere blandet race. I en fremtidsvision skriver vor senere udenrigsminister:

Der var historisk set kun en udvej: et spring. Den hvide race måtte lære at leve som negeren i rytme med naturen, som asiaten i pagt med det evige.

Og senere:

Det blev raceblandningens tid. Blandede ægteskaber blev således påbudt ved lov omkring 2050. Ud af dem opstod en ny race, nye værdier, en ny verden, en ny civilisation. [...] Skabelsen af den nye fællesrace var den gamle verdens sidste, tragisk-heroiske indsats for at overleve. Det lykkedes. Den er mere hårdfør end nogen af de tidligere kendte racer, mere bred i sin forståelse. Det er, som om de tidligere racer blot har været forstudier til denne.

Og senere:

Parrene rykker ofte hen, hvor de synes at kunne lære mere, og hvert syvende år skal de simpelthen rykke.⁵

I lyset af Per Stig Møllers eskapader kan selv Nyereres planer virke ganske uskyldige, for slet ikke tale om Anders Foghs ønske om, at staten skal redefinere den private ejendomsret.

Men Fogh og Møller er fælles om den uudtalte forudsætning for næsten al politisk tænkning de seneste hundrede år. Nemlig at fornuften, hvis den bruges rent, kan skabe de rette vilkår for mennesket, og at almen-

viljen, altså staten, har en særlig privilegeret, og af traditionen helt løsrevet, viden om, hvad det fornuftige er.

Den store dekonstruktion

Man skulle nu umiddelbart tro, at Anders Fogh ville vedgå, at hans ideer om statens evner hverken er særligt liberale eller særligt konservative.

Men her tager man fejl. Anders Fogh er, ifølge ham selv, liberal med hud og hår. Alt hvad han skriver, handler, mener han, om hvordan man kan øge det enkelte menneskes økonomiske og personlige frihed! Og rigtigt er det, at Fogh altid nævner, hvad han kalder 'den lille mand' og advarer mod såkaldt 'ekspertvælde'.

Det kan man blandt andet konstatere i en kronik i Vejle Amts Folkeblad 5. september 1979. I øvrigt kort tid efter han og venstre, i samarbejde med socialdemokratiet, havde indført efterlønnen og derved taget endnu et kæmpeskridt i retning af en nationalisering af danskernes privatøkonomi.

Under overskriften "Liberal ØD-ordning til bevarelse af vort frie samfund", skriver han, at han ønsker et samarbejde med socialdemokratiet om Økonomisk Demokrati fordi

Den bedste garanti mod ufrihed og undertrykkelse er en decentraliseret personlig ejendomsret. Hvis Danmark skal overleve som et frit samfund, må vi stoppe den tiltagende koncentration af privat ejendomsret på færre og færre hænder.⁶

Artiklens målgruppe er tydeligvis borgerlige vælgere, som finder det mærkeligt, at Fogh har taget den socialdemokratiske mærkesag til sig.

Fogh forsvarede sig ganske subtilt med, at han ønsker at bruge statsmagtens tvangsmæssige omfordeling af værdierne til at forøge friheden for den enkelte! Han vil angiveligt det modsatte af socialisterne, alligevel bruger han deres begreb, økonomisk demokrati, og han vil gennemføre det i samarbejde med dem! Socialisterne skal, ved at Fogh overtager deres slagord, indvilge i at bekæmpe socialismen.

Foghs mest trofaste medkæmper i disse år er Peter Brixtofte, og han udtrykker klart deres fælles holdning i en artikel fra 1979:

De arbejdsgivere og politikere, der tror, at Danmark undgår ØD ved blot at sige nej, år efter år, tager grundigt fejl. Arbejdsgiverne er de sikre tabere i en langsigtet tvekamp med LO, hvis de ikke skifter taktik og går i offensiven.⁷

Det er ganske betegnende, at Fogh bruger ordet ØD positivt, mens Brixtofte bruger det negativt. Men deres mål er nøjagtig det samme.

Fogh mener altså, at han ved hjælp af statsregulering kan øge den personlige frihed. Han går ind på socialisternes præmisser, overtager deres kernebegreber og slagord for derefter at dekonstruere dem og ... vupti: så betyder ordene angiveligt det modsatte.

Reagans revolution

Medens Fogh var travlt optaget af at omfavne de socialistiske slagord, skete der først i firserne imidlertid det, at den politiske mode pludseligt skiftede. Ikke på grund af Anders Fogh eller noget, der skete i Danmark, men især på grund af nogle meget store og meget indflydelsesrige amerikanske økonomer og tænkere: Økonomerne og frihedstænkerne Hayek og Friedman, nationalbankchef Paul Volker og Præsident Ronald Reagan. Mången en oprørsk gymnasieelev husker fra dengang glæden over at se den herskende klasse af progressive forvandlede til reaktionære og sure gamle mænd, der klagede over tidernes forfald og den amerikanske andenrangsskuespiller.

Vinden gik nu – i hvert fald tilsyneladende og midlertidigt – i en helt anden retning. Måske kan man kalde tiden fra valget af Reagan og frem til murens fald for den europæiske frihedstænkningens indian summer. Vi var mange, som engang imellem ligefrem kom til at tro, at Amerika er et alternativ til den totalitære europæiske udvikling. (Jeg tror det i dag mindre og mindre.)

Fra ca. 1982 ønskede Fogh ikke længere at være en muldvarp i velfærdsstaten eller en Trojansk Hest i det socialdemokratiske Troja. Han ville nu kæmpe med åben pande.

Ligesom republikanerne i USA siden Roosevelt havde de danske liberale og konservative partier siden 30'erne solgt sig på at være socialdemokrater minus 10 procent, altså en slags fodslæbende socialister. Men nu havde Reagan og Thatcher vundet valg på at ville det modsatte. Det blev i stigende grad tilsyneladende også Anders Foghs overbevisning, at man kunne vinde vælgerne ved at ville noget helt andet end den socialistiske velfærdsstat. Ved at ville frihed.

Det førte for Fogh til den velkendte og indholdsmæssigt glimrende bog

fra 1993: "Fra Socialstat til Minimalstat."

Bogen

Den er først og fremmest fremragende ved at være en meget flot introduktion til Ludvig von Mises og Hayeks overbevisende og velunderbyggede argumenter for, at hvis man først giver staten generelle fordelingsmæssige eller omsorgsmæssige beføjelser, så vil det med indre nødvendighed i sidste ende føre til en totalitær stat. Der findes altså i længden ikke nogen tredje vej mellem socialisme og frihed. Har du først sagt ja til statens hjælp til operationen, så ender det uvægerligt med, at staten forbyder dig at smøre dine børns madpaker eller opdrage dem til kristendom.

Hayeks mest kendte bog hedder "Vejen til trældom". Den findes i dansk oversættelse, og Fogh bruger næsten samme ord som Hayek. Han tager ganske enkelt udgangspunkt i, at Danmark er et tyranni, og at danskerne er livegne. 2,6 ud af de 4 millioner vælgere får løn eller bistand af statskassen, og enhver dansk lønmodtager afleverer 7 måneders løn til staten og beholder selv de fem. Friheden er langt mindre end fortidens hoveri-bønders.

Men Foghs bog er andet og mere end en introduktion til Hayek. Fogh kan også tænke selv, i hvert fald når han er blevet skubbet i gang. Han sætter ganske ubesværet diskussionen ind i en dansk sammenhæng.

Det andet fremragende ved bogen er, at hovedanliggendet slet ikke er økonomisk eller snævert politisk, men moralsk. Han argumenterer ikke for velstand, men for frihed. Han har en klar forståelse for, at friheden og det europæiske menneskesyn hænger uløseligt sammen med folkets gudstro, og at den totalitære stat er vokset ud af en etisk relativisme, som gør det muligt for en dominerende gruppe eksperter at gøre deres, i realiteten ganske tilfældige, meninger til absolut norm i samfundet.

Fogh har tydeligvis lært meget af danske teologer som Søren Krarup, Johannes Sløk og Kaj Thaning. Han kan også alle de korrekte sekulariseringsteologiske slagord på fingerspidserne. Han ved godt, at det er kristendommen, der sætter danskheden, han ved godt, at det er kristendommen, som sætter grænser for politik, og som holder staten på plads som

sekulær stat. (I halvfemserne holder han da også et par udmærkede og "sækulariseringsteologisk korrekte" prædikener.)

Pudsigst nok, spiller debatten omkring den kirkelige pamflet "Kirkens Mund og Mæle" fra 1992 en ganske stor rolle i bogen. Fogh ser ganske korrekt, at Kaj Bollmann og Margrethe Auken, langt fra at være kristne etikere, i realiteten, ligesom alle socialister, er etiske relativister. De vil alene bruge deres religiøse fernis som endnu et magtmiddel.

Ja, i 1993 er Fogh helt klar i mælet og overbevist om, at Danmark er et samfund af livegne. Der findes ikke nogen tredje vej mellem frihed og socialisme.

Men 5 år senere omfavner han velfærdsstaten. Ligesom han blev omvendt til den konservativ/liberale frihedstænkning omkring 1982, således blev han tilsyneladende omvendt til Blairs tredje vej kort efter det tabte valg i 1998.

Den anden omvendelse

Det nærliggende spørgsmål er: Er Foghs omvendelse i 1998 blot en gentagelse af hans øvelse i halvfjerdserne? Gjorde han det samme med velfærdsstaten, som han gjorde med Ankers ØD? Tog han velfærdsstaten fra Nyrup og gjorde den til sit hjertebarn med det subtile formål at dekonstruere den og – under det blotte navn af velfærdsstat – reelt mindske statens rolle og give befolkningen friheden og ansvaret tilbage?

Umiddelbart er svaret ja. Efter at Reagans og Thatchers taktik slog fejl i Danmark, vendte han tilbage til sin og Brixtoftes argumentation fra 1970'erne. Nu skulle man ind i socialstaten og redefinere den, så borgeren fik friheden tilbage.

Taktikken lykkedes for så vidt, som han kom til magten, men lykkedes den også for så vidt, som det kan siges, at socialstaten på en eller anden måde er blevet dekonstrueret og brugt til, i det mindste marginalt, at forøge friheden og ansvaret i stedet for det modsatte? Er Anders Fogh med andre ord en succes eller en fiasko som politiker?

Før jeg svarer på det, vil jeg kort prøve at definere, hvad det vil sige at være en succes som politiker. Der gælder jo, må man vedgå, ganske særlige forhold.

Succes i politik

Hvis man ikke vil have beskidte fingre, skal man – i nutidens egalitære massedemokrati – ikke være politiker. Hvis man ikke er villig til for en periode at svigte sine politiske og moralske principper, så skal man ikke være politiker. Hvis man ikke er villig til at svigte sine venners tillid og deltage i beskidte intriger, så skal man ikke være politiker. I hvert fald ikke en politiker med ambitioner. For som præsident Harry S. Trumann så præcist udtrykte det, og som Reagan jævnligt gentog: "If you want a friend in Washington, buy a dog."

Man kan synes, det er ærgerligt, at det forholder sig således, men sådan er det bare, og jo mere massedemokratisk et samfund er, jo sværere er det derfor at få nogenlunde anstændige mennesker til at deltage i politik.

Der er mange fordele ved det repræsentative demokrati. Der er bl.a. næsten samme politiske dynamik, som den man oplever inden for økonomi og videnskab, når markeds kræfterne får lov til at udfolde sig nogenlunde frit. I hvert fald inden for en begrænset tidsperiode. Magt korrupperer som bekendt med renters rente, og derfor er det ligeledes en stor fordel, at de valgte magthavere skiftes ud med jævne mellemrum.

En af de mange ulemper er så til gengæld, at de fleste toppolitikere ender som ringvrag, og at de mest succesfulde oftest personligt er noget mere moralsk anløbne end gennemsnittet i befolkningen. Ja, den største ulempe er formentlig, at ligesom den liberale kapitalisme er afhængig af et før-liberalt moralsk fundament, som den selv langsomt relativiserer og fortærer, således kan det med god ret hævdes, at også demokratiet er afhængigt af en førdemokratisk virtú, en før-demokratisk dyd, som demokratiet selv ødelægger.

Et politisk parti er på mange måder som en ulveflok, og noget af det dragende ved politik er givetvis netop fornemmelsen af at være med i en sådan flok. At have succes under jagten kræver et stærkt sammenhold, en til daglig god indbyrdes moral og en meget koordineret adfærd. Derfor er båndene på den ene side stærke, men samtidig véd man, at så snart man er såret og spilder blod, så vil hele flokken straks vende deres åbne gab mod en selv. Lars Løkke overlevede kun 2008, fordi alle i hans egen flok vurderede,

at hans sår var så tilpas små, at det var for farligt at gå direkte og åbenlyst efter hans strube. (Således som Lars Løkke selv gik forrest i flokkens angreb på hans "ven" og drukkammerat, Brixtofte, da han blødte nok til at være et nødvendigt blodoffer).

Sådan er vilkårene nu engang i toppolitik, og enhver, der ikke kan tåle mosten, må finde et andet arbejde. Man skal være villig til at optræde som hykler, kyniker og opportunist og være villig til at tage skraldet, når det bliver ens egen tur til at fungere som syndebug og blodoffer.

Det første først

Det helt særlige, og det som jeg her vil understrege, er imidlertid, at der samtidig er en dialektik på spil som betyder, at man kun kan være en god og succesfuld kyniker og opportunist, når man på forhånd er noget andet og mere end det.

Her som på utallige andre områder af tilværelsen gælder det, at man skal sætte de første ting først og kun være god til de sekundære ting så længe, man beholder dem på deres plads som sekundære. Cigaretter, whisky og nøgne piger er f.eks. i sig selv udmærkede ting, men gør man dem til livets mening, så mister man ikke kun det, der burde have været vigtigere, man mister også den virkelige fornøjelse ved de sekundære ting, da man lægger en vægt på dem, som de slet ikke kan bære. Det ender så i selvfortærende dæmoni.

Helt konkret gælder det for politikere, at de kun er rigtig gode, opportunistiske og kyniske magtspillere, så længe de er mere end det. Dvs. så længe de i større eller mindre grad kan huske, hvad det var de engang ønskede at bruge magten til. Man er kun en god førerulv, så længe man véd, hvad det er, man ønsker, at jagten skal gå ud på. Ellers begynder man at fare forvirret og sårbar rundt.

Dertil hører også, at politikere kun er gode til at hykle, så længe de bag masken stadig ved, hvem de selv er. På samme måde som man formentlig kun er en god skuespiller, så længe man også kan lade være med at spille skuespil. Peter Sellers familie har fortalt, at hvis han et enkelt øjeblik holdt op med bevidst at parodiere en rolle, så var han ikke andet end et stykke opløst voks. Det gjorde ham til en meget talentfuld komiker og parodist, men det gjorde ham også ude

af stand til at være karakterskuespiller. Ægtheden kommer af karakteren bag rollen. Mistes denne kerne, så går personen i opløsning. Og på denne, som på så mange andre måder, er der faktisk ofte en god portion retfærdighed til, også i den faldne verden.

Skal man i et demokratisk samfund være politiker med blivende succes, så skal man altså indeholde den helt rette blanding af hyklerisk og svigefuld opportunist og nogle faste holdninger og karaktertræk. Man kan kun defineres som en politisk succes, når man har nogle mål at blive defineret ud fra.

Ronald Reagan

Ud fra denne definition kan Ronald Reagan med god ret betegnes som den mest succesfulde politiker i anden halvdel af det tyvende århundrede. Som det sås under Iran-Contra skandalen, så var Ronald Reagan villig til at give køb på næsten alle sine holdninger og til at kaste sine nærmeste og ældste venner for løverne, hvis det var nødvendigt for at sikre magten. Uden disse egenskaber havde han heller ikke fået magten i første omgang. Folk, der blev unyttige for Reagan, kunne angiveligt helt forsvinde fra hans bevidsthed. Han havde givetvis nogle af disse gummiagtige karaktertræk, som psykologien kalder sociopatiske, men som i vores post-kristne tid er så udbredte, at de snarere må kaldes normale. Sociopaten er den evigt omstillingsparate, og i dag er det jo en accepteret norm. Ja, det er umuligt at være succesfuld politiker uden at have nogle af disse træk.

Men samtidig med alt dette var Regans bagvedliggende holdninger også klare og konsistente, lige fra han som ung formand for skuespillerforbundet støttede MacCarthys berettigede, og forståeligt paranoide, kamp mod den kommunistiske infiltration af statsapparatet, der blev så udbredt under Franklin og Eleanor Roosevelts beskyttende vinger, og frem til at han med begyndende alzheimers gik af som præsident og selv da vandt valgkampen for sin efterfølger, George Bush senior.

Reagan var stok-konservativ, han var en hader af 60'er-oprøret og den opløsning, det stod for, han var hjælpestøtte forelsket i den amerikanske drøm om personlig frihed, og han var på grund af alt dette en dødelig fjen-

de af enhver form for socialisme og unødvendig statsindblanding. Og så havde han det menneskelige frisind, og den personlige tolerance, som oftest hører med til at være konservativ kristen. Reagans hele grundsyn kommer til udtryk i følgende filosofiske formulering fra hans hånd. I øvrigt i den berømte "evil empire" tale:

Freedom prospers when religion is vibrant and the rule of law under God is acknowledged. When our Founding Fathers passed the First Amendment, they sought to protect churches from government interference. They never intended to construct a wall of hostility between government and the concept of religious belief itself.⁸

Jeg tror, at Reagan har læst Arnold Toynbee. Han havde i hvert fald en klar viden om, at det ikke giver mening at adskille religion og politik. I en tale 23/8 1984 sagde han:

You know, if we look back through history to all those great civilizations, those great nations that rose up to even world dominance and then deteriorated, declined, and fell, we find they all had one thing in common. One of the significant forerunners of their fall was their turning away from their God. Without God, there is no virtue, because there's no prompting of the conscience. Without God, we're mired in the material, that flat world that tells us only what the senses perceive. Without God, there is a coarsening of the society. And without God, democracy will not and cannot long endure. If we ever forget that we're one nation under God, then we will be a nation gone under.⁹

Det var Reagans udgangspunkt. Ingen af disse holdninger og personlighedstræk ændrede sig grundlæggende gennem årene. Han kunne derfor gå nok så meget på kompromis med 68-generationen og få nok så beskidte fingre i det politiske spil uden derved at miste sin sjæl. Og derfor havde han en meget stor indflydelse på sin samtid og eftertid.

Han var verdensmester i spillet, fordi han aldrig var i tvivl om sit ståsted og derved jagtens mål. Derfor nåede han også til overflod sit vigtigste mål. Nedbrydningen af ondskabens imperium. Men denne sejr var også det amerikanske imperiums 'finest hour'. Den almindelige moralske og religiøse opløsning fortsatte ufortrødent. Reagans ord vil vise sig alt for sande: *If we ever forget that we're one nation under God, then we will be a nation gone under.*

Anker Jørgensen

Ser vi på den seneste generation af danske statsministre ud fra de nævnte kriterier, må man overraskende nok konstatere, at den største succes var Anker Jørgensen. Det var han netop ved, at han kombinerede en høj grad af politisk og økonomisk naivitet med en durkdreven og aldeles skrupelløs evne til at sikre sig magten og bevare den gennem en kynisk "del og hersk politik" i sine omgivelser.

I løbet af 70'erne præsiderede Anker Jørgensen over et Danmark, der blev gjort så godt som ruineret gennem en Keynesiansk inflationær politik, men det ændrer ikke ved, at 70'erne mere end noget andet var den faglærte og ufaglærte danske arbejders storhedstid, og at Anker Jørgensen, godt hjulpet af tidsånden, havde en stor del af æren herfor. Aldrig i et kapitalistisk samfund er der vel sket så stor inkomstudjævning, som der skete i halvferdserne i Danmark, aldrig har det været en så dårlig forretning at leve af "arbejdsfrie indkomster" (som man kaldte investering dengang), aldrig har arveafgiften spændt så effektivt ben for dannelsen af en ny (penge)adel, og aldrig har lønmodtagerne stået så stærkt over for arbejdsgeberne. Og måske vigtigst for klasseudjævningen: aldrig før er skellet mellem dannelsen blandt borgerskabets børn og arbejderklassens børn blevet reduceret så meget som i halvferdserne. Man holdt som bekendt op med at give borgerskabets børn en almen litterær og kulturel dannelse og afskaffede samtidig stort set al anden sprogundervisning end moderne amerikansk.

Danmark forlod tresserne med en relativt stærk (men udhulet) borgerlig kultur og med solide dannelsesmæssige og økonomiske skel, vi forlod halvferdserne med relativt set stærkt (inflationært) formindskede private formuer og med en næsten totalrelativeret almen dannelse. Selv tøjmoden var én stor leflen for arbejderklassens traditionelle smag. Fagforeninger havde en position, som var de kongehuset, og selv de fleste borgerlige politikere gik ud fra, at fagforeningerne gennem Anker Jørgensens plan om ØD ("økonomisk demokrati") skulle overtage ejendomsretten over en pæn del af erhvervslivet. Kun den tiltagende økonomiske krise reddede os fra en rent socialistisk kurs.

Det bedste symbol på magtforskydningen var imidlertid efterlønnen. Når man som præst har hørt utallige livshistorier blive fortalt ved dødsfald, så ved man, hvilken enestående sejr efterlønnen var. For første gang i historien fik almindelige arbejdere nu mulighed for at gøre det, de altid havde set overklassen og storbønderne gøre, nemlig trække sig tilbage i en alder, hvor de stadig var raske og rørige og klar til at nyde livet. Uden dagligt at være underlagt et arbejdsmæssigt magtforhold. En enestående gave til netop Ankers kernevælgere.

Ud fra et dannelsesmæssigt, kristeligt, kulturelt, demografisk og nationaløkonomisk perspektiv var halvferdserne en national katastrofe. Men ud fra de værdier Anker Jørgensen byggede sit liv på, var årtiet en enestående succes. En succes som tilmed blev tilvejebragt i et kynisk, men godt samarbejde med netop den kulturradikale elite, der ellers er arbejderbevægelsens naturlige fjende. De to var nemlig enige om hadet til det borgerlige samfund.

Men til forskel fra Krag blev Anker Jørgensen ikke fortæret af denne elite og dens moralske relativisme. Anker var, fornemmede man, i det store og hele et moralsk menneske med faste rødder. Anker Jørgensen blev, selv midt i sine kyniske spil, aldrig i tvivl om, hvad der var hans politiske projekt. Han bevarede tilmed en stor personlig integritet og var uden for magtspillet helt uden arrogance. Han vedblev at være tillidsmanden på maskinfabrikken, der kæmper for forbedringer for kollegerne uden personsanseelse og uden hensyn til virksomhedens overordnede situation.

Poul Schlüter

Også Schlüter var på mange måder en succes som statsminister. Han var et menneske med i virkeligheden ret begrænsede politiske ideer og ambitioner. Men da magten blev lagt for hans fødder, udviste han et stort talent for at bevare den. Som libertiner var han værdipolitisk kulturradikal og nationalt indifferent, og derfor blev hans eneste projekt firserne igennem at fjerne de værste hindringer for, at Danmark atter kunne få et velfungerende erhvervsliv og arbejdsmarked. Som ren materialist var han uden ansvarsfølelse over for nationens fremtid, og det var derfor helt naturligt, at han, på trods af kraftige

advarsler, ikke gjorde kabinetsspørgsmål ud af verdens mest liberale indvandringslov og tilmed accepterede fordnopolitikens forræderi mod vore allierede, netop da truslen fra øst kulminerede.

Ligeledes havde Schlüter ingen problemer med en fortsat voldsom videreudbygning af socialstaten, fortsat ødelæggelse af folkeskolen osv. Værdipolitikken var i det store hele lagt i hænderne på Det radikale Venstre.

Igen skyldes det formentlig en helt grundlæggende mangel på imaginationskraft og derved mangel på sans for, at der kommer en generation efter os. Men netop med dette udgangspunkt må man sige, at han var en succes som statsminister. Også Schlüter var tro mod sig selv og forlod Statsministeriet, som han ankom til det: Som en lille, nærig småborger med liberaltinske tilbøjeligheder og et hobby-realistisk livssyn.

Poul Nyrup Rasmussen

Det er svært at kalde Nyrups regeringstid en succes, da den kunstneriske udførelse var så elendig. Personlighedsmæssigt er Nyrup tilsyneladende som et vådt stykke franskbrød, så det er svært at tale om nogen integritet, som blev bevaret.

Men Nyrup og Lykketoft havde faktisk et projekt, der for dem var altafgørende. Og de havde succes med dette projekt. Projektet var at undgå en liberal løsning på den økonomiske krise sidst i firserne. Socialstaten skulle reddes og udbygges. Da man så, at der ikke længere var noget alternativ til markedsøkonomien, blev man nødt til at forkæle erhvervslivet og forøge de økonomiske skel i samfundet, for at have en større ko at malke. Pengene blev så i stedet hevet ind ved effektivisering af arbejdsmarkedet og forøget beskatning af almindelige lønmodtagere, især ved mindskelse af almindelige menneskers fradragsmuligheder. Anker var arbejderklassens tjener, Nyrup var statens tjener på arbejderens bekostning. Anker var arbejderens mand over for staten, Nyrup var statens mand over for arbejderne.

Man skal jo huske på, at uldlicitering, brugerbetaling osv. ikke mindsker staten, men tværtimod gør det muligt for staten med uændret skatte tryk at få kontrol over en endnu større del af samfundet. Brugerbetalt madpakkeordning betyder, at maden flyttes fra vores køleskabe og over

i statens. Når man siger, at staten kontrollerer ca. 58% af BNP i Danmark, så er dette tal meget lavt sat.

Nyrups projekt blev ud fra sine egne forudsætninger en stor succes. Nyrup, Jelved og Lykketoft skabte den såkaldte flexicurity-model. Et begreb som betyder, at Staten regulerer og finansierer stort set alle livsfaser i hver eneste borgers liv, men midlertidigt lader ca. en tredjedel tage arbejde i private virksomheder. Det blev nu for alvor tydeligt, at velfærdsstaten fra begyndelsen først og fremmest var et ideologisk/religiøst projekt beregnet på at adfærdsregulere borgernes liv ved at tage penge fra de rigeste 90% og give til de fattigste 90%.

Succesen er næsten komplet: Vi har nu Europas mest servile og omstillingsparate arbejdsstyrke og en overordentlig effektiv statsforvaltning, som regulerer borgernes adfærd på en måde, der på en gang gavner ideologien og erhvervslivet. Succesen har de seneste 10-15 år gjort det næsten umuligt at argumentere imod velfærdsstaten med økonomiske argumenter, og da befolkningen efterhånden er blevet godt opdraget, findes der ikke andre.

Anders Fogh Rasmussen

Som Anders Fogh så rigtigt skrev i 1993:

Der er tre forklaringer på, at Danmark har udviklet sig til et samfund af livegæne. For det første er der sket en socialisering af borgerne, hvor et flertal af vælgerne er gjort privatøkonomisk afhængige af statskassen. For det andet har staten organiseret en folkeopdragelse, der har haft til hensigt at stimulere slavesindet på frihedsmentalitetens bekostning. For det tredje har en særlig vulgærgrundtvogianisme udviklet en kollektivistisk tankegang i hele samfundet. [...] I stedet for at nationalisere virksomhederne valgte de at socialisere vælgerne. De udviklede en socialstat efter følgende mønster: Skatterne blev sat i vejret for at finansiere flere og bedre tilbud om offentlige institutioner, behandle og tilskudsordninger. I kraft af de høje skatter faldt danskernes private opsparring med den konsekvens, at familierne ikke længere selv havde penge til at klare f.eks. alderdom, sygdom, arbejdsløshed, børnepasning. Følgelig måtte borgerne efterspørge offentlige ydelser til at klare det, de ikke længere kunne magte privat. Herefter satte staten skatterne endnu mere op for at efterkomme det øgede pres på offentlige ydelser. De stigende skatter udmarv-

de yderligere den private sektors muligheder for selv at klare opgaverne. Og sådan fortsatte socialstaten sit vokseværk.

Vi er i dag så vidt, at omkring to tredjedele af vælgerne har deres privatøkonomi totalt deponeret i statskassen. [...]

Ved at socialisere vælgerne har socialstatens bagmænd sikret sig, at succeskriteriet for regeringer bliver evnen til at forsvare det offentlige system mod nedskæringer eller endda evnen til at udvide den offentlige sektor og dens ydelser. De politikere, som vil give borgerne større frihed til selv at løse opgaverne ved at reducere den offentlige sektor og sænke skatterne, løber derimod en stor risiko for at blive hængt ud som asocielle. [...]

Socialstaten besegler endeligt det ufrie menneskes skæbne. Socialstaten har frembragt mennesker uden mod, mennesker med materielt begær, men uden vilje til at værne om sin egen værdighed som menneske.

Det sidste menneske er nok dygtigt til at tilfredsstille en masse materielle småbehov, men føler intet behov for at få anerkendt sin værdi som menneske. Det er et væsen uden stræben efter højere mål og værdier. Socialstatens slavemenneske ligger lydigt som en hund i sin kurv og luner sig foran kaminildten. Er slet ikke menneske mere!¹⁰

Af netop disse årsager så Fogh sidst i halvfemserne ikke anden løsning end at gå ind i socialstaten som en trojansk hest og forsøge indefra at gengive menneskene friheden. Og så sandt som projektet er et etisk projekt, der handler om det enkelte menneskes frihed, så må det begynde med at gengive borgerne sansen for frihed. Derfor er kampen først og fremmest en kulturkamp. Som Fogh selv havde formuleret det:

Egentlig er der brug for en kulturkamp [...] Vi skal helt fra starten gøre op med de kollektivistiske normer, vi så at sige får ind med modermælken.

Og senere i nytårstalen om 'Smagsdommerne' i 2002:

Vi skal gøre op med stive systemer, umyndiggørelse og ensretning. Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke smagsdommere og eksperter til at bestemme på vore vegne. I de senere år er der ved en knopskydning skudt et sandt vildnis af statslige råd og nævn op overalt. Mange af dem har udviklet sig til statsautoriserede smagsdommere, som fastslår, hvad der er godt og rigtigt på forskellige områder [...] Befolkningen skal ikke finde sig i løftede pegefingre fra såkaldte eksperter. Eksperter kan være gode nok til at formidle faktisk viden. Men når

vi skal træffe personlige valg, er vi alle eksperter.¹¹

Systemskiftet 2001

Se, ovenstående er da et frihedsbrev, der vil noget. Derfor er det rigtigt, at valget 2001 var et systemskifte. Ekspertvældet var det helt rigtige sted at sætte ind, da kampen mod eksperterne ikke rammer befolkningens slavenatur på trykgenet, men tværtimod kan alliere sig med den almindelige lidt aggressive følelse af underlegenheden over for eksperterne.

Om end betydningen kun var symbolsk, så var det et godt symbol, at der i det første år blev skåret pænt i budgetterne til ulandshjælp og miljømafia. Med små skridt ville Fogh og regeringen angiveligt mindske staten og sætte grænser for politik. Og så satse på, at befolkningen derved af sig selv ville begynde at få sit mod tilbage og kræve mere frihed.

Deri bestod systemskiftet. Men det varede for Fogh kun i et års tid eller to. Ikke fordi der ikke var politisk flertal for det. Intet ville have glædet Dansk Folkeparti mere end at sanere statens magt, så længe man bare ikke rører ved pensioner og den slags. Og så længe man blot udbyggede det statslige bureaukrati, når det drejer sig om beskyttelse af katte, skildpadder og lignende.

Aflysningen af værdikampen skyldtes heller ikke en udbredt folkelig modstand. Nej det skyldtes, at Anders Fogh ændrede fokus. Fogh blev ganske enkelt til ét med den stat, han ønskede at begrænse. Derfor var der nu heller ikke for Fogh nogen grænser for politik, og umyndiggørelsen af borgerne fortsatte for fuld fart og stort set uden modstand.

Fra 24 til 1141

Jeg skal ikke her gennemgå alle tallene. Det er velkendt, at vi under Foghs regeringstid har nået nogle verdensrekorder, som ikke engang Nyrup kunne bryste sig af. Vi har slået Sverige og opnået verdens højeste skatetryk og verdens største offentlige sektor. Men et enkelt og meget illustrerende tal vil jeg dog nævne. Nemlig antallet af bekendtgørelser, som udgår fra den danske centraladministration om året.

I 1960, hvor vi på mange måder allerede levede i et gennemreguleret samfund, udgik der årligt 24 bekendtgørelser, under Schlüter steg tallet til

522, under Nyrup til 878 og under Fogh til 1141 bekendtgørelser om året. Lovmaskinen, der regulerer vores hverdag, arbejder altså fem tusind procent hurtigere i dag end i 1960. I halvtredserne produceredes der i alt ca. 200 bekendtgørelser, i dette årti over 10.000. Og vi levede jo ikke ligefrem i et anarki i 50'erne. På dette felt er computeren en forbandelsen, for kontrolsamfundet kunne ikke fungere uden den. Lad os så høre Foghs ord igen:

Vi skal gøre op med stive systemer, umyndiggørelse og ensretning. Vi tror på, at mennesker er bedst til selv at vælge. Vi behøver ikke smagsdommere og eksperter til at bestemme på vore vegne.

Der kan ganske enkelt ikke nævnes et eneste eksempel på, at vores samfund ikke er blevet endnu mere totalitært, end det var på forhånd, eller på, at det ikke er sket med Foghs fulde støtte.

Punkt for punkt er grænsen for politik blev endnu mere udvisket og den autonome privatsfære endnu mindre. I terrorlovgivningens navn er selv privatlivets ukrænkelighed, brevhemmeligheden og ytringsfriheden skridt for skridt blevet indskrænket.

Det præventive samfund

Det blev tilmed Fogh, der introducere "det præventive samfund". Det siger sig selv, at når staten først overtager behandlingen af de syge, så vil den før eller senere også tiltage sig magten til at bestemme over, hvordan vi lever forud for sygdommen. Stolt lancerede Fogh planen fra den såkaldte "forebyggelseskommission". Planen går ud på, at staten skal sørge for, at vi lever på en måde, som i gennemsnit gør os 3 år ældre. Når det er statens opgave, så findes der ganske enkelt ikke længere grænser for politik.

Det næste bliver vel, at staten påtvinger borgere at købe de madpakker, som staten har smurt til vores børn? Nej, det bliver ikke det næste, for det er allerede sket. Vanviddet er himmelråbende, og vanviddet har bredt sig hurtigere under Fogh end nogensinde før. Der er ikke noget at sige til, at der nu er brug for 1141 statslige bekendtgørelser om året.

Der er formentlig et par af denne artikels syv vedholdende læsere, som så vil sige, at der er dog noget, som i denne tid er langt vigtigere end at sikre borgernes frihed, nemlig at forhindre den muslimske tilstrømning,

som, hvis den ikke standses, kan skabe muslimsk flertal i vort land i løbet af et par generationer. Frihed kan man vinde tilbage, men et demografisk skift er så godt som umuligt at ændre på. Det må derfor kaldes en succes for regeringen, at man tilsyneladende i nogen grad har kunnet mindske tilstrømningen af muslimer.

Argumentet er helt rigtigt. Sagen er blot, at den minimale skærpelse af indvandringspolitikken ikke er sket på grund af Fogh, men på trods af ham. For det første var det slet ikke Foghs plan at indgå i et snævert samarbejde med Dansk Folkeparti. Forud for valget i 2001 var det Foghs og venstreledelsens intention at danne en firkloverregering med CD og KF og i den forbindelse bruge CDs ultimatum som begrundelse for ikke at kunne stramme udlændingeloven. Fordelen ved valgresultatet og tvangsægteskabet med DF var for Fogh, at det gjorde det muligt at føre kontraktspolitik, hvad en firkloverregering ikke havde kunnet. Derudover var det tætte samarbejde med Dansk Folkeparti et nødvendigt onde, som han blot håndterede særdeles dygtigt. Dels ved udlændingepolitikken og dels ved at sende nogle i realiteten aldeles uforpligtende værdipolitiske signaler om kulturkamp osv.

For det andet – og vigtigst – har Fogh fra begyndelsen sagt til alle, der gad høre, at han er imod de danske forbehold i EU og uden undtagelse ønsker dem helt afskaffet. Hvilket ville betyde, at enhver mulighed for at føre en mere restriktiv politik end andre lande ville ophøre. Det er, hvad Fogh udtrykkeligt ønsker. Enhver stramning i indvandringspolitikken har vi kun ét parti at takke for.

Her kunne jeg så fortsætte med det ene eksempel efter det andet på, at der ingen anden politisk linje er i hans politik end sikringen af magten. Det lykkedes at få hesten ind i Troja, men da Fogh og hans krigere sprang ud, så viste de sig at være fuld-blods trojanere, som med al magt forsvarede den by, de havde svoret at dekonstruere. Om der nogen sinde reelt har været anden plan er ganske tvivlsomt. Fogh er formentlig et ægte barn af 1968, dvs. i realiteten en ganske almindelig relativist.

Og jeg kunne så slutte med den katastrofale udenrigspolitik, hvor Danmark har stået forrest i to krige, som er blevet eklatante fiaskoer, og som ik-

ke har haft nogen anden reel virkning end at afsløre det, som indtil 2001 ikke var gået op for det fleste: At vesten ikke har moralsk styrke til så meget som at føre en ganske simpel krig mod en ganske simpel modstander. Det var Irakkrigen og Afghanistankrigen, der satte vesten fra tronen som verdens dominerende magtcenter. Begge krige kunne have været berettigede, hvis deres formål havde været at vise, at Vesten stadig har muskler, og at det har konsekvenser, når man gennem årtier lader hånt om vestens interesser. Så kunne man have sat alt ind på, at vinde krigen og efterfølgende overlade magten til eksempelvis et vestligt støttet militærstyre. Men det er nu tydeligt, at de neokonservative, inklusiv Bush, Blair og Fogh, troede på deres eget naive sludder om at de, som besættelsesmagt, ville blive modtaget som befriere, og at det ene muslimske land efter det andet ville få en åbenbaring og straks forlade deres årtusindgamle Koran- og klanbaserede kultur og styreform og indføre et vestligt demokrati og en retsstat. Man forventede, at de besatte frivilligt ville begå kulturelt selvmord på et par måneder! Da besættelsen så ganske naturligt mødte stor modstand, og der, til USA store overraskelse, opstod anarki, da man opløste alt lokalt militær og politi i Irak(!), blev det for det andet tydeligt, at ingen i vesten har viljen til at bruge den grad af magt, der skal til, hvis der skal skabes ro i et muslimsk land med en fjendtlig befolkning. Ligesom Boerkrigen, som England jo i realiteten tabte, viste hvor begrænset – og over-stretched – det tilsyneladende så almægtige britiske imperiums magt og viljestyrke i realiteten var, og derved gav magter på vej frem, såsom Tyskland, Rusland, USA og Japan, blod på tanden, således viser vores, i realiteten tabte, krige i Irak og Afghanistan, at vores teknologiske overlegenhed, militært set, er en papirtiger. Alene det faktum, at vore ungdomsårgange er mikroskopisk små, og i øvrigt moralsk opløste, bevirker, at vi midt i al vores overlegenhed ikke kan føre andet end luftkrig, dvs. krig som videospil. Det vil de kommende atombevæbnede islamistiske regeringer i Pakistan og Iran ikke lade sig skræmme af. Vi har jo at gøre med en fjende, som åbent beklender sin kærlighed til døden.

Daglejer i Bruxelles

Det værste ved alt dette er nu, at når

Fogh åbent vedgår, at det for ham er finere at være daglejer i Bruxelles end at være statsminister i sit fædreland, så åbner han for den mistanke, at de helt private ambitioner har spillet en rolle for hans villighed til at lade danske soldater blive slået ihjel. Det blev jo faktisk brugt af amerikanerne som en af hans kvalifikationer til nato-posten.

Det passer i øvrigt fint med påstanden om, at Fogh gennem hele sit omskiftelige liv i politik kun har haft en overordnet plan, nemlig en karriereplan.

Hvis det er korrekt, så kan Foghs tid som statsminister naturligvis i en vis forstand kaldes en succes, men hvis bare en af hans værdimæssige udtalelser gennem hele karrieren skal tages for pålydende, så har han været en eklatant fiasko.

Det arbejdsspørgsmål jeg først nedskrev, da jeg besluttede at skrive denne artikel, var da også følgende: Har Anders Fogh også kød og knogler bag huden, eller består også den af ren latex, hvorunder der kun gemmer sig ledninger og chips? Er han i virkeligheden en tidlig prototype af robotten, som fjernstyres af de holdninger, tidsånden i al hemmelighed sender til den, og som nu findes i en færdigudviklet version i form af f.eks. Barack Obama og stort set alle politikere under 50. Og svaret til det sidste må siges at være ja.

Men som vi véd fra en anden ny lig afdød syngende og dansende robot ved navn Jackson, så kan robotten godt være bygget op udenpå et tidligere levende og virkeligt og måske ligefrem talentfuldt menneske, der blot er blevet dekonstrueret og sammensat på en ny måde.

Det tror jeg også er tilfældet med Fogh. Det var ikke ham, der dekonstruerede velfærdsstaten, det var velfærdsstaten, der dekonstruerede ham. Som en kamæleon skiftede han efter omgivelserne. Straks hesten kørte ind gennem Trojas port voksede der en trojansk uniform ud på helten.

Som ægtefødt barn af 1968 glemte Fogh, at sproget er dyrebart, og at man ikke ustraffet kan give sig den glossokratiske relativisme i vold. Sproget skaber, hvad det nævner, også når det tømmes for mening.

Derfor endte Anders Fogh som Michael Jackson i robotdansen Moonwalk: Det ser ud til, at man heroisk går fremad på et rullebånd, der kører

bagud, men i virkeligheden er det en selv, der går baglæns. Mere og mere robotagtigt. På en gang frem til Fagre nye Verden og bagud til Olduvai Gorge. Til mennesket uden frontal-lap, Homo Habilis. Hvilket er latin og betyder 'det egnede menneske'. Eller måske rettere: 'Det omstillingsparate menneske'.

Overskrift over tiden

Her til sidst vil jeg lige nævne, at jeg har forsøgt at finde et passende afsluttende citat. Det kan jo være en ganske lærerig beskæftigelse af prøve at finde et citat, som kan stå som overskrift over en tidsperiode eller over historiske overgange.

Tænk f.eks. på den noble og tilbageholdende engelske udenrigsminister Viscount Edward Greys spontane suk, da han i august 1914 så vægteren slukke gaslygterne langs Whitehall nede foran udenrigsministeriet:

Lygterne slukkes over hele Europa. Vi kommer ikke til at se dem tændt igen i vores levetid.

Citatet er allerede blevet flittigt brugt, og jeg tror, at det også for fremtidige historikere vil være et godt udgangspunkt for en diskussion af, om Europas lygter nogensinde blev tændt igen. For vel så det i flere omgange ud, som om friheden sejrede i den lange vestlige krig fra 1914 til 1989, især i årene mellem 1980 og 2001, men denne opblomstring var vel ikke andet end vesterlandets falske Indian summer? Ja, langt fra at være en strid mellem frihed og ufrihed, så kan den 75 år lange europæiske borgerkrig nok snarere, som Alexander Boot som nævnt har foreslået, kaldes en krig mellem en nihilistisk og en hedonistisk filistrøs variation af postkristendommen. En krig som filistrene vandt på grund af deres evne til i en periode at skabe voldsom økonomisk vækst, bl.a. ved at kannibalisere sit civilsamfund og derved sin sammenhængskraft og sit moralske fundament. Ligesom når man fodrer en hund med dens egen hale.

Mellem 1850 og 1914 begik Europa åndeligt selvmord. Årsagerne til selvmordet havde rødder langt tilbage, og havde tingene udviklet sig lidt anderledes efter den sorte død eller på reformationstiden, så kunne Europa være blevet kvalt allerede dengang. Det skete ikke, og på samme vis var det, næsten helt frem til første verdenskrig, fortsat muligt for Europa at

gå tilbage og vælge en andet vej end selvudlettelsen. Romantikken og hele den nygotiske renæssance vi i Danmark kender fra Grundtvig og gammel-grundtvigianerne var, oven på den franske revolution, et sådant forsøg på åndelig opvågning. Men de destruktive kræfter viste sig denne gang for stærke, Kontinentet blev så at sige åndeligt formørket ved at forlade sit kristne fundament, i 1914 blev lygterne slukket også rent materielt, og siden er de aldrig blevet tændt igen.

Pontifex Maximus

Efter 1914 har Europas navn af kristenhet været at sammenligne med dengang Konstantin den Store og de efterfølgende kristne kejsere på trods af deres kristentro også fortsatte med at være Pontifex Maximus for den hedenske romerske statsreligion. De troede på kristendommen, men de ærede de hedenske ritualer som en del af deres kulturfundament. Det er præcis det samme forhold, de ledende politikere (og det meste af befolkningen) i dag har til kristendommen. De tror på relativismen, men kan samtidig ære kirken som kulturfundament.

Også for Anders Fogh er alting politik. Religionen eksisterer i hans verden kun for så vidt den har politisk betydning. Da han ville have religionen ud af det offentlige rum, var det tydeligt, at han hurtiglæste en eller anden moderne dialektisk gennemgang af forholdet mellem religion og politik. Han var i hvert fald kommet frem til, at kristendommen er en god vaccination mod religiøsitet. Når det gik rigtigt højt, så bekendte Anders Fogh Rasmussen, at det er kristendommen, der sætter danskheden og kristendommen, der sætter det frie europæiske menneske. Men det var netop *dette* han bekendte og ikke kristendommen selv. Han troede på vaccinsens nytte, men tog den ikke selv. Det kan være en god begyndelse,

men kommer man ikke videre, så gaver den jo intet. Hvor mange knæfald man så end gør for kirken som tradition, så skaber det ikke en eneste af troens frugter. Frugterne kan kun skabes af træet og bivirkningerne kun af medicinen. Derfor fortsætter vandringeren mod mørket.

Naturligvis har der også i århundredet været glimt af heroisk modstandskamp, men selv når det så ud, som om modstandskampen sejrede, så kværnede ufrihedens mølle straks videre bagefter.

Omkring 1914 blev samtlige europæiske samfund juridisk og ideologisk set forvandlede til kaserner, og siden er der uden pause sket en stadig accelererende real udbygning af dem. Borgerne i de vestlige demokratier er i dag mere i statens vold, end europæiske fæstebønder nogensinde var i godsejerens, og hver eneste dag indføres nye regler, som regulerer også de allermest private dele af indbyggernes liv. Tænk at de engang frihedselskende europæere nu finder det helt utænkeligt, at staten skulle undlade at vedtage love om cykelhjelme, deres børns kostsammensætning, deres børns værdimæssige og seksuelle opdragelse, befolkningens forbrug af rusmidler osv. osv. osv.

Mindst 58% af bruttonationalproduktet forbruges i dag direkte af staten, og resten er reguleret af staten. Selvom Danmark har verdensrekord, så ligger alle vestlige lande, inklusiv USA, nogenlunde på niveau. Det er en ren myte, at USA er et laissez-faire land. Lovmaskinen i USA kører med stort set samme og stadigt accelererende hastighed som i Europa. (Staten udgør i USA 46 % af BNP, men lægger man de reelt statsregulerede sygeforsikringer og lign. oveni, så får man et tal af samme størrelse som hos os. Og den kraftigste vækst er sket under Bush II og nu Obama.)

Men procenttal er jo slet ikke det

centrale, statens indflydelse kan jo også øges alene gennem lovgivning. Man kan sagtens forestille sig en stat, som skruede ned på pengeuddelingerne, men brugte så meget desto mere på overvågning, regulering og kontrol.

Det kan ganske enkelt ikke meningsfuldt benægtes, at alle vesterlændinge i dag lever i totalitære samfund, hvor staten blander sig i alle dele af samfundslivet, også dem som før blev betragtet som strengt private: F.eks. børnenes vilkår i hjemmet, deres værdimæssige opdragelse osv. Vi tænker slet ikke på, hvor vanvittigt det er, at der findes snesevis af love og forordninger, hvor staten påtager sig det overordnede ansvar for, hvordan børn spændes fast i en bil!

Den vigtigste forskel på det 20. århundredes kommunistiske og fascistiske regimer og så nutidens vestlige er, at vi i hovedsagen fortsat opretholder en stor grad af retssikkerhed, og at vi opretholder et betydeligt konkurrenceelement i erhvervslivet. Men også disse ting, og især retssikkerheden, eroderes med rekord fart.

Citatet

Jeg har altså ledt efter et citat, som rent mentalitetshistorisk kan siges at inkarnere den tid vi lever i. Tiden, hvor der ikke længere er grænser for politik.

Og det citat, jeg er kommet frem til, er af en ung teenagepige, som slet ikke er klar over, hvilken perfekt samtidsbeskrivelse, hun er i færd med at udfolde. Der kunne laves en hel doktorafhandling ud af eksegese af denne ene sætning. Men det vil jeg overlade til hver enkelt. Citatet lyder

Det er jo ikke vores skyld af, at jeg er blevet gravid igen. Der har bare været så mange problemer med kommunen, at jeg har glemt at tage mine p-piller.¹²

1. www.ankerjorgensen.dk

2. *Anker J: Brændingen p. 382*

3. "30 taler 30 år" p. 14

4. "Liberal" 1979/3

5. "Utopi og Virkelighed". Stig Vendelkærs Forlag 1973

6. Vejle Amts Folkeblad 5. september 1979

7. Liberal 1979/3: Brixtofte: "Vist skal vi have ØD –men ikke på LO's betingelser"

8. The Annual Convention of the National Association of Evangelicals, Orlando, Florida. March 8, 1983

9. 23. august, 1984

10. Fra Socialstat til Minimalstat p.16ff

11. 30 år 30 taler. Nytårstalen 2002

12. I dokumentaren "De unge mødre": <http://www.youtube.com/watch?v=zTmS-QHvfO4&feature=related>